

‘Curial e Güelfa’ per fi, amb nom i cognoms

Cimera de les lletres catalanes i una joia de la literatura europea medieval. Mai fins ara s’havia pogut parlar amb tanta seguretat sobre la seua autoria, des que l’obra fóra descoberta el 1876 en la Biblioteca Nacional pel filòleg i erudit medievalista Manuel Milà i Fontanals. Tot un seguit de misteris i incògnites han envoltat l’autoria del fins ara anònim ‘Curial e Güelfa’. I també sobre la seua procedència. Des de Catalunya al Regne de València o, fins i tot, Nàpols o Borgonya. Un estudi recent, tanmateix, apunta a un origen inequívocament valencià. Amb nom i cognoms.

Reportatge de Carla Pons

Va ser l’any 2011 quan els 39 “Estudis lingüístics i culturals sobre el *Curial e Güelfa*”, coordinats per Antoni Ferrando, catedràtic de filologia catalana de la Universitat de València, van projectar llum sobre la llengua i la cultura de l’obra: la teoria més probable, alertava Ferrando aleshores, és que fóra d’un autor valencià. Hipòtesi avalada per una sèrie de termes característics valencians com “febra”, “bambollat”, “acurtar”, “rabosa”, “la fel”, “per a que”, així com castellanismes típics de la València del segle XV com ara “mentira”, “sombra” o “forro”.

A més, aquests estudis destacaren que els papers extrets de l’enquadernació procedien del senyoriu toledà de Fuensalida i proposaren relacionar aquestes dades i algunes petges castellanes del còdex del *Curial* amb l’autor.

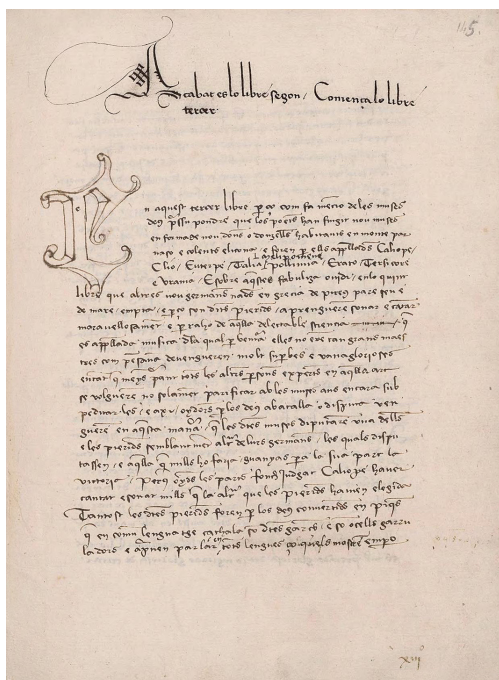
La biografia, clau de la troballa

A partir d’aquestes dades i indicis, que aporten pistes sobre el perfil biogràfic de l’autor, s’ha

escrit una tesi doctoral de més de 5.200 pàgines presentada la passada setmana pel seu autor, l’historiador i doctor en filologia catalana Abel Soler, titulada *La cort napolitana d’Alfons el Magnànim: el context de Curial e Güelfa*. En aquesta tesi, Soler fa la ressenya biogràfica de tots els cortesans d’origen hispànic arrelats a Nàpols –més de 200– relacionables amb les lletres o l’escriptura i l’anàlisi de totes les fonts literàries i els elements ambientals de la novel·la: art, indumentària, numismàtica, geografia, heràldica, onomàstica en clau, etcètera.

Amb quin resultat? Que no més Enyego d’Avalos (Toledo, 1414 - Nàpols, 1484), toledà de naixement i valencià d’adopció, reuneix tots els requisits que el farien autor del *Curial*. D’una banda, perquè la novel·la d’amor i cavalleries que relata el procés de formació d’un jove cavaller italià que es farà mereixedor de la mà de Güelfa i esdevindrà príncep virtuós, només es pot entendre en el context de la cort valenciana i napolitana d’Alfons V el Magnànim que coneixia de primera

En la pàgina anterior, una medalla que retrata l'autor de *Curial e Güelfa*. A la dreta, la portada del llibre III, i Abel Soler, artífex de la tesi que en revela l'autoria.

mà Enyego d'Àvalos. Aquest fou gran camarlenc del rei a la cort de Nàpols, mecenes i corresponsal d'humanistes, cavaller organitzador de justes i capità de cavalleria reial.

Tots aquests trets es podrien relacionar amb l'autor de *Curial e Güelfa*. A més, D'Àvalos, fill del contestable de la Corona de Castella Ruy López Dávalos, s'exilià a València, amb son pare, amb tan sols set o vuit anys. En aquesta ciutat aprengué la llengua catalana. I s'educà al palau del Real de València, aleshores capital *de facto* de la Corona d'Aragó. Més tard, al voltant dels anys 1435-1440, passà per Milà, on fou cortesà de Filippo Maria Visconti. Després, fou ambaixador a la capital milanesa d'Alfons el Magnànim (1443-1447).

L'onomàstica de l'obra també és clau per a l'atribució de l'autoria. Així, hi apareixen personatges històrics que es relacionen estretament amb les corts de Nàpols i de Milà i amb la biografia d'Àvalos i del seu entorn més immediat, constituït per nobles valencians. D'una altra banda, les armes heràldiques que fa Curial en honor de la seva estimada Güelfa –“un lleó rampant que travessa les dues colors d'un escut migpartit”– coincideixen, una vegada més, amb les adoptades per Enyego d'Àvalos el 1443, quan signà les esposalles amb la noble napolitana Antonella d'Aquino.

Obra i anonimat

Curial e Güelfa narra les aventures cavalleresques i els infortunis amorosos d'un cavaller pobre que rep una acurada educació a la cort del marquès de Monferrato. La germana del marquès, Güelfa, no tardarà en quedar perdudament enamorada d'en Curial. La història transcorre entre tornejos i justes de cavalleria per tot Europa i episodis de gelosia de la Güelfa, que estaran a punt de truncar la relació. Finalment, però, en Curial mostrarà la seua vàlua i es farà mereixedor de la mà de la seua amada.

La seua difusió en l'època va ser “confidencial”, apunta Soler. Estava pensada per ser recitada entre un petit grup de nobles de la cort napolitana. El contingut, modern i provocador, així com la referència a personatges propers a D'Àvalos, hauria compromès el seu autor si se n'haguera descobert la identitat. Això explicaria l'existència de tan sols un manuscrit que, segons les hipòtesis d'Abel Soler i Antoni Ferrando, arribà a Toledo per mitjà d'un germà D'Àvalos i s'hauria conservat en bones condicions gràcies a l'extraordinària enquadernació del manuscrit original

L'edició de la tesi

La Institució Alfons el Magnànim de la Diputació de València, junt amb la Universitat de València, seran les encar-

regades d'editar la tesi d'Abel Soler, que constarà de tres volums: en el primer, s'oferirà una radiografia exhaustiva de la cort del Magnànim a Itàlia; en el segon, s'analitzaran les noves fonts trobades de l'obra; per últim, en el tercer s'identificaran els personatges en clau i les accions descrites en la novel·la que encobreixen noms i situacions reals de la política italiana i internacional del Magnànim.

En tot cas, no és una tasca fàcil corroborar l'autoria d'una obra com aquesta. Cal recordar, per exemple, que no tenim cap document que certifique al cent per cent que Ausiàs March haja estat l'autor de les seves poesies. O que Cervantes hagi escrit *El Quixot*. “Malgrat tot, ningú s'ho qüestiona”, argumenten els responsables de la tesi.

De vegades, és necessari deixar l'escepticisme a una banda i saber mirar el que ens vol dir la història. En aquest cas, segons va assenyalar Abel Soler, “el *Curial* és molt més valencià, des del punt de vist lèxic, que qualsevol gran obra de la literatura valenciana del segle XV”. Més que el *Vita Christi* d'Isabel de Villena, més que *L'Espill* de Jaume Roig, o que les obres de Corella o Ausiàs March. Una valencianitat del *Curial* que, des d'avui, a més, té nom i cognoms: els d'un cavaller fins ara desconegut nascut a Toledo i criat a València •